

MNOGOBROJNA STRADANJA UTVRDE U KARLOBAGU

Na prostoru sjeverne Dalmacije nema mnogo utvrđenih zamkova ili ih nema toliko mnogo koliko ih, primjerice, ima u Lici ili Pokuplju. To je i razumljivo jer su Dalmaciju najčešće branile nepristupačne planine u zaleđu i utvrđeni gradovi na obali. Ostaci najznačajnijih utvrda nalaze se uglavnom u blizini jezera ili u riječnim kanjonima. To su: Vrana, iznad Vranskog jezera (sjedište templara i ivanovaca), Zelengrad blizu Kruševa (vlasništvo Kurjakovića), Zvonigrad nad kanjonom Zrmanje (u vlasništvu Šubića, Nelipića, Frankopana i Kurjakovića) te Obrovac (u vlasništvu knezova Krbavskih te Turaka i Mlečana). Povijesno je najznačajnija utvrda u tom dijelu Dalmacije ona u Novigradu, smještena na brdu iznad mjesta. U utvrdu su tijekom dinastičkih borbi bile od 1386. i 1387. zatočene Elizabeta Kotromanić, udovica kralja Ludovika I. Anžuvina, i njezina kći Marija, žena kralja Žigmunda Luksembušskog, hrvatsko-ugarskog kralja. Mariju je Žigmund oslobodio, ali je njezina majka u novigradskoj tvrđavi ubijena.

Na prostoru između Starigrada i Senja također nema mnogo utvrda. No i tu je za zaštitu plovidbe bilo nekoliko manjih utvrda na obali ili u neposrednoj blizini mora: Većka kula (blizu Starigrada-Paklenice), Cesarica, Prizna, Jablanac, templarski samostan u Sv. Jurju i Starigrad kod Senja. Središnje je utvrđenje u podvelebitskom prostoru, cestovno udaljenom 110 km - Karlobag. Smješten je ispod velebitskog prijevoja Oštarijska vrata, koji je sa 928 m najniži iza Vratnika. Leži na obali 1,8 km širokog Velebitskog kanala, nasuprot otoku Pagu. U blizini je nekada bilo rimsko naselje nazvano Vegium (vegeo i vigeo = zdravo i dobro živjeti), koje se nalazilo podalje od mora, na mjestu zaselka Drvi-

NUMEROUS MISFORTUNES OF THE KARLOBAG FORTRESS

The Karlobag fortress was initially built to protect maritime traffic passing through the Velebit channel. Over time, a small trade-oriented town developed around this fortification. However, the fortress, together with the town, was completely destroyed on several occasions during its long history. First it was demolished by Turks in the 16th century and then, on two occasions, by Venetians, who claimed that they were in fact attacking Uskoks. Later on, the town and the fort suffered great damage when they were attacked by the English frigate in the early 19th century. This is today a dilapidated fortress fully in private ownership, which is very rarely the case in Croatia. In past times, the town of Karlobag used to be a very significant center for the trade between littoral regions and Lika, and especially for the exchange of salt from the Pag island and the wood, meat and cheese coming from hinterland regions. The road to Karlobag, initially built over a Velebit pass in Roman times, was repaired on several occasions by the Austrian Empire which finally built a completely new road.

šica i blizu sela Vidovca koje ime duguje također jednoj utvrdu – Vidovgradu. Od rimskog su naselja sačuvane zidine, natpisi, groblje i sl. Bilo je vojno i prometno središte preko kojega se odvijala trgovina s ličkim zaledem jer su Rimljani sagradili i cestu (ostaci su vidljivi i danas) koja se od obale strmo uspinjala do Oštarijskog sedla. Pretpostavlja se da je naselje stradalo za provale Alarihovih Gota u 5. stoljeću, a da se stanovništvo sklonilo na susjedni otok Pag. Ta česta veza s Pagom vjerojatno je i temelj kasnijeg imena Bag.

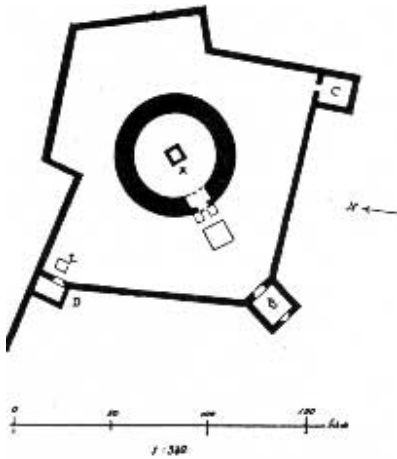
Za vladavine hrvatskog kralja Zvonimira 1070. godine pripadao je pros-

tor uz morsku obalu s južne strane Velebita primorskoj župi u sastavu biskupije u Rabu, ali nema pisanih tragova o postojanju bilo kakvog naselja. Pod nazivom Scrisa prvi ga put 1251. godine navodi ban cijele Slavonije Stjepan Šubić, a u vlasništvu je Tugomirića, pripadnika slavničkih 12 hrvatskih plemićkih plemena. Upravo je to spominjanje i temelj proslave 750. obljetnice postojanja održane prošle godine u Karlobagu. Nakon pada Mladena Šubića 1322. preoteli su Bag (koji se možda još nije tako zvao) krbavski knezovi Budislav, Toma i Grgur Kurjaković, sinovi grofa i kneza Kurjaka iz pras-

Pogled s mora na Karlobag

tarog roda Gusića. Kurjakovići su se učvrstili na morskoj obali i vladali Velebitskim kanalom od prilaza Senju pa sve do Obrovca. Budući da je na tom prostoru jedino Bag bio veće naseljeno mjesto s dobrim prirodnim lukama, a preko Velebita se najlakše moglo još upotrebljivom rimskom cestom, Kurjakovići su grad izgradili i utvrdili. Preko Baga se u ličko zaleđe uvozila paška sol i vino, a izvozilo drvo i koža te meso i sir.

Tlocrt utvrde – glavna kula A, a ulazilo se

Jačanjem uloge Kurjakovića za plovidbu Velebitskim kanalom raste i gradić koji baš u to vrijeme dobiva i danas prepoznatljive oblike. Zna se da je među prvim građevinama bila manja četverouglasta tvrđavica na mjestu današnje, na povišenom platou iznad mora, u kojoj je stalno boravio kaštelan s manjom posadom. Iz tvrđave se nadgledala plovidba brodova između obale i Paga te trgovina sa zaleđem, a ujedno se branila sigurnost grada i njegovih građana. Valja odmah reći da su tvrđava i njezina posada tu ulogu više ili manje uspješno obavljali, iako je u mnogo navrata temeljito stradala kao rijetko koja naša utvrda. No činjenica da je svaki put ponovno obnavljana rječito govori o njezinu značenju. Valja također reći da su uz gradske kuće podignute i neke crkve te prilično velik dvor Kurjakovića. Građanima su priznate brojne povlastice i stoga je 14. i 15. stoljeće vjerojatno

najuspješnije razdoblje u povijesti ovoga maloga grada.

Zna se da je Bag neko vrijeme bio u vlasti hrvatsko-ugarskog kralja Matije Korvina krajem 15. stoljeća, ali je potom opet u vlasništvu posljednjeg Kurjakovića, grofa i hrvatskog bana Ivana Karlovića.

Pošto su Turci 1522. godine osvojili Knin te odmah potom Skradin i Drniš, počeli su opsjedati i posjede knezova krbavskih. Iznenada su na poklade 27. veljače 1525. Turci iz Skradina napali i opustošili Karlobag. Sve su kuće spalili, a građane koji se nisu spasili bijegom na Pag odveli u roblje. Vjeruje se da je stradalo više od 400 ljudi. Stradanje Karlobaga izazvalo je opći metež i raseljavanje stanovništva ne samo na prostoru od Obrovca do Senja, već i na otocima Pagu, Rabu i Krku. Cijelo je primorje uz Velebitski kanal opustjelo, a to je posebno pogodilo stanovnike otoka Paga, koje je ovisilo o prodaji svoje soli i o nabavkama drva s kopna.

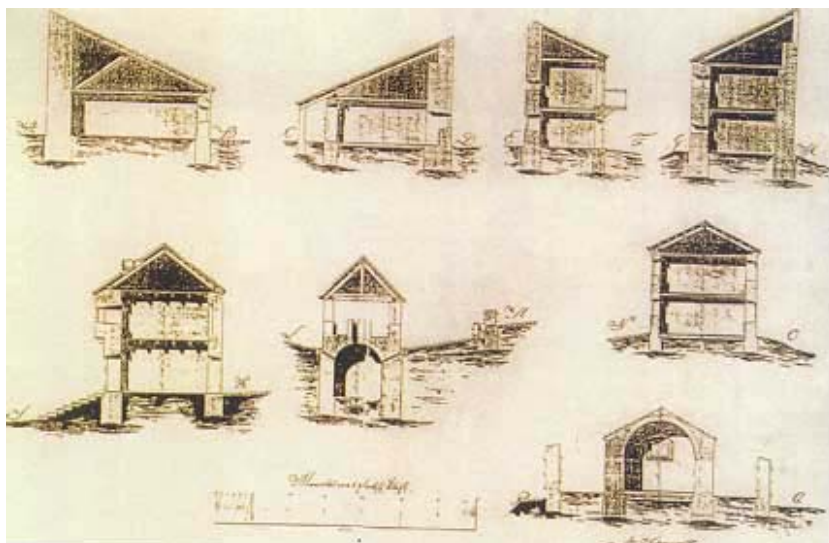
To prvo veliko stradanje gradske tvrđave i maloga trgovačkog gradića početak je zle kobi i bezbrojnih stradanja koja Bag i kasniji Karlobag prate do današnjih dana. Teško je, naime, pronaći neko naše naselje

prema kojemu je povijest bila nemilosrdnija i okrutnija. U nepunih pet stoljeća grad je u više navrata razrušen, a mnogo je vremena bio posve pust.

Bag je nakon prvoga temeljitoga turskog razaranja bio napušten gotovo punih 50 godina. Obnova je započela 1574. godine, a bila je potaknuta činjenicom što su se u baškim ruševinama skrivali nepokorni uskoci i venturini (izbjeglice od venecijanske vlasti) koji su po okrutnostima bili jednaki zloglasnim turskim martolozima. To je ometalo stabilnu plovidbu Velebitskim kanalom te onemogućavalo i Veneciju i ostatke Hrvatskog Kraljevstva (u sastavu Austrije) u borbi protiv Turaka. Popravljen je tvrđavica u koju je smještena manja vojna posada, a počelo je i doseljavanje stanovništva. Obnova je bila dugotrajna. Nakon osnivanja Vojne granice (Militärgrenze) 1578., iz jednog izvješća upućenog vojnoj komandi saznaje se da je i Bag uključen u crtu obrane te da ima 10 njemačkih i 6 hrvatskih vojnika. U pismu koje 1580. godine piše senjski kapetan, pod čijim je zapovjedništvom bila nova utvrda, prvi se put spominje ime Karlobag. To bi trebalo značiti da je nadvojvoda Karlo bio zas-

Crtež Karlobaga inženjera Martina Stiera iz 1660.

Presjeci vojnih zgrada u tvrđavi iz 1825.

lužan za njegovu izgradnju i obnovu. U jednom kasnijem izvješću iz 1586. saznajemo da tvrđava još nije dovršena te da treba izgraditi zidine i da nema gradskih vrata ni cisterne.

Venecija je u početku blagonaklono gledala na obnovu karlobaške tvrđave, ali je o tome vrlo brzo promijenila mišljenje. Pod izlikom da su grad i utvrda sklonište zloglasnih uskoka, napao je još nepotpuno utvrđeni grad 1592. mletački admiral Almorò Tiepolo, a posada se tvrđave (13 vojnika i 20 žena i djece) predala nakon četverosatne topovske paljbe. Zapovjednici su obješeni, svi preostali odvedeni u roblje, a grad je opljačkano i srušeno.

To je rušenje Karlobaga ogorčilo dvor u Beču, ali je sve ipak zbog nove turske opasnosti brzo zaboravljeno. No na novu obnovu ipak nije trebalo dugo čekati jer je 1601. godine tvrđava popravljena. Iako je veći dio zgrada u gradu i unutar tvrđave ostao u ruševinama, Karlobag se opet počinje naseljavati. Čak posada tvrđave i njegovi građani početkom 1515. bilježe sjajnu pobjedu protiv paškog kneza Antonija Zorzija kada je stradalo više od stotinu napadača.

No u velikom je i žestokom ratu između uskoka i Venecije krajem iste

godine, u venecijanskom senatu predlagano rušenje svih gradova od Brseča do Karlobaga (s izuzetkom posjeda grofa Zrinskoga ako ostane neutralan). Posebno je planirano rušenje senjskog kotara i sprječavanje dopreme pomoći jer je to zapravo najlakši način pada Karlobaga. Sredinom 1616. godine to se i dogodilo. S naoružanim je brodovima stigao kapetan Nicolo Rossi te je, pošto je pridobio kapetana i većinu posade, zauzeo, opljačkao i razorio grad. Mnogi smatraju da zanimanje Vene-

cije za obronke Morlačke planine (kako su nazivali Velebit) nije bilo potaknuto samo uskocima nego i velikim šumama koje se nakon sustavne sječe više nikada nisu oporavile.

Grad je dugo ostao u ruševinama, iako je obnova predlagana u više navrata, posebno pošto su se Turci 1641. zauzimanjem dijela priobalja približili Karlobagu. To su predlagali i poznati glavni carski inženjeri Giovanni Pieroni 1639. i Martin Stier 1660. Stier je priložio crtež (prema predlošku iz 1652.) i tlocrt Karlobaga s prijedlogom obnove cijeloga grada s bastionima, što ipak nije napravljeno. Njegovi su crteži glavni izvor poznavanja ondašnje tvrđave i Karlobaga. Tada su na uglovima bile manje kule, a velika okrugla stajala je u sredini. Grad u ruševinama ima ipak i danas prepoznatljiv raster ulica grada koji su utemeljili knezovi krbavski. Inače su izvještaji, slike i crteži vojnog inženjera i kapetana Martina Stiera glavni izvor podataka o našim utvrđama, a nama su u cjelovitom obliku stigli tek 1997. u monografiji *Izvještaji o utvrđivanju granica Hrvatskog kraljevstva od 16. do 18. stoljeća* dr. Ljudevita Krmpotića (podrijetlom Karlobažanina i glavnog vlasnika karlobaške tvrđave).

Pogled na crkvu i tvrđavu (akvarel – 19. stoljeće)

Utvrd ima stalnu vojničku posadu od 1672. godine. Zapovjedništvo se nalazilo u Senju, a iz tog se grada i smjenjivala vojnička posada. Uskoro je počelo doseljavanje novih stanovnika Bunjevaca, pretežno iz okolice Senja. Ta velika hrvatska etnička skupina, za koju neki smatraju da podrijetlo djelomično vuče od Ilira, rasprostranjena je, osim po Kvarnerskom primorju, u Gorskom kotaru, Dalmatinskoj zagori, Lici, Bosni i Vojvodini (Bačka). Iz Karlobaga je 1689. godine dio vojske pristigle brodovima iz Senja, zajedno sa slavnim popom Markom Mesićem, krenuo preko Velebita u konačno oslobođenje Like i Krbave od Turaka.

U Karlobag se počinje naseljavati sve više doseljenika koji u njemu žive pretežno u zimskim mjesecima, a tijekom proljeća i ljeta obrađuju zemlju i gaje stoku na padinama Velebita i preko njega. Njihova se privremena boravišta postupno pretvaraju u stalna naselja, a doseljenici koji se nastanjuju u gradu mukotrpno popravljaju zatečene ruševine.

Iako Karlobag nije bilo područje oslobođeno od Turaka, svrstan je pod upravu Dvorske komore u Beču. Više puta popravljana i obnavljana tvr-

Glavni ulaz u Tvrđavu

Zidine uz dio tvrđave nazvan Majorov vrt

đava velikim je ulaganjima temeljito obnovljena 1699. Svoje je vatreno krštenje doživjela već 1704. godine kada je grad napadala francusko-španjolska flota. Oštećena je bila i tek obnovljena župna crkva, ali u još polusrušenom gradu i na tvrđavi nije bilo većih šteta. Iz tvrđave je odgovoreno vatrom iz topova pa je flota držana na odstojanju. Tvrđavski se kapetan brinuo o ubiranju pristojbi, trgovini (posebno nabavi, prodaji i smještaju soli), krijumčarenju, ali i zaštiti šuma. U vremenu koje slijedi gradi se nekoliko većih cisterna (voda je uvijek bila velik karlobaški problem), djelomično se popravljaju i restauriraju oštećena rimska cesta preko Velebita, a gradi se i manja luka. U grad dolaze franjevci kapucini i gradi se nova župna crkva, a grad postupno počinje stjecati trgovačku važnost. Grad nakon pritužbi protiv velikih ovlasti kapetana dobiva 1757. i statut na talijanskom i hrvatskom jeziku. Obavljen je 1760. godine i prvi popis stanovništva pa ih je zabilježeno 868, a počinje s radom i osnovna škola.

U Karlobagu je 1775. boravio car Josip II., sin i suvladar Marije Terezije, koji je stigao preko Velebita. U svojim je bilješkama govorio o vrlo malom i siromašnom gradu s lošim kućama, ali s dobrom prirodnom

lukom zaštićenom od svih vjetrova. Vidio je i gradilište nove crkve Sv. Karla Boromejskog. Boravak cara u ovom gradu ubrzo je dao svoje rezultate. Naredio je da se izgradi nova cesta Karlobag-Gospić te da Karlobag dobije status slobodne morske luke. Novu je cestu 1786. izgradio graničarski kapetan Filip Vukasović, koji je dijelom mijenjao trasu, smanjio nagibe, povećao polumjere krivina i cestu zaštitio od bočnih udara vjetra.

Koristi od nove ceste nisu došle do izražaja jer je 1788. izbio novi rat s Turcima, a godinu je dana kasnije izbio revolucija u Francuskoj koja je potresla cijelu Europu. Tvrđava je za svaki slučaj ojačana i bolje naoružana, a u njoj boravi i više vojnika. Pošto je 1809. Karlobag potpao pod francusku vlast, austrijske su vlasti odnijele sve što se moglo ponijeti (najopsežnija je akcija bila odvoženje soli preko Velebita na 10.000 konja). Dio se stanovništva iselio, a tvrđavski se zapovjednik Friedrich von Zergollern priključio Francuzima i zadržao svoj položaj. No iznenada 1813. pred Karlobagom se pojavila engleska fregata pod komandom admirala Hostea, koja je zahvaljujući pregovorima, zast-

Detalj iz unutrašnjosti tvrđave

rašivanju, pucnjavi i najviše nesposobnosti Zergollerna praktički bez ikakva otpora zauzela karlobašku tvrđavu. Dio je topova onesposobljen i njihovi lafeti zapaljeni, a dio je ukrcaj na fregatu. Prastara je tvrđava iznad grada minirana, ali se u gradu nakon ovoga četvrtog (iako manjeg) razaranja život ipak nastavio. Nekoliko mjeseci kasnije nestalo je francuske vlasti i Karlobag se opet našao u sastavu carske Austrije, gdje je u sastavu Vojne krajine ostao sve do njezina razvojačenja 1871.

Vojne su vlasti 1825. obnovile tvrđavu. U to su vrijeme Englezi srušili oštećenu staru okruglu kula i na njezinu mjestu izgradila barutanu. Srušeni su i mnogi stari zidovi. Znatno je poboljšana i smještaj posade. Na sjevernoj strani u blizini tvrđave podignuta je priručna ambulanta (lazaret) za liječenje vojnika i građana. Za život grada posebno je važna bila cesta koju je najprije gradio graničarski inženjer i kapetan Kajetan Knežić, a poslije njegove smrti 1851. dovršio također graničarski inženjer i kapetan Simo Kekić. Cesta je vodila ponešto drukčijom trasom od one koju je gradio Vukasović, a spuštala se u Karlobag sa zapadne strane u velikom luku.

Iako je Vojna krajina ukinuta 1871., njezino je konačno razvojačenje bilo 1883. kada je tvrđava potpuno izgubila svrhu svog postojanja pa je na kraju kao državno vlasništvo prodana i postala privatno vlasništvo.

Do prvog svjetskog rata nastupilo je kratkotrajno razdoblje prosperiteta pa se razvila trgovina i brodarstvo, ali je stanovništvo stradalo u ratu i u kasnijoj epidemiji španjolske gripe. Smanjila se i trgovina, posebno brodski promet, a i cesta do Gospića bila je u vrlo lošem stanju. Sve je bilo još gore nakon puštanja u promet željezničke pruge preko Like 1925. godine. Počinje i iseljavanje. Ipak izgrađeno je gradsko kupalište, a nešto kasnije (1936.) cesta do Stari-grada.

U Drugom je svjetskom ratu Karlobag stradao u bombardiranju savezničkih aviona 1944., kada je zapaljena crkva Sv. Karla Boromejskog u neposrednoj blizini tvrđave.

Grad je dugo nakon rata bio odsječen od ostalog svijeta. Gradnjom jadranske ceste bilo je predviđeno skraćivanje zavoja na istočnom ulasku u grad zbog udara vjetra. To se moglo izvesti samo rušenjem u ratu oštećene crkve Sv. Karla Boromejskog. Iako su se Karlobažani tome protivili,

te tražili zaštitu od Zavoda za zaštitu spomenika u Rijeci, nadležna vlast u Gospiću zaštitila je samo crkveni zvonik. Crkva je srušena 1958. godine, a stradali su i brojni nadgrobni spomenici.

Grad se okrenuo turizmu pa u stare povijesne zgrade adaptirane u hotele. *Industrogradnja* je 1985. na zapadnom rubu Karlobaga izgradila velik i dobro opremljen hotel gdje su mnogi Karlobažani našli zaposlenje. Počinju se graditi brojne kuće za odmor (više od 300) u kojima veći dio godine nitko ne stanuje. Nažalost mnoge od njih građene su bez građevne dozvole.

Zla kob koja dugo prati ovaj mali i slikoviti gradić podno Velebita, po mišljenju samih Karlobažana, nastavila se i dalje. Grad se našao na crti (Virovitica-Karlobag) do koje su sezali srpski osvajački planovi. Gradić je Domovinski rat dočekao sa 451 stanovnikom, a sada ih prema procjenama posljednjeg popisa nema više od 350. U ratu je u Karlobagu bilo smješteno mnogo izbjeglica.

Nedavno smo boravili u Karlobagu i pokušali sa svih strana snimiti ruševine stare tvrđave, koju u Karlobagu zovu Fortica. To nam nažalost nije u potpunosti uspjelo, jer je tvrđava u privatnom vlasništvu i svi su ulazi u nju zaključani. Iako smo se provlačili sa svih strana, čak i penjali na malo brdo iznad tvrđave, unutrašnjost ipak nismo uspjeli snimiti. Jedino smo uočili da su se neke novosagrađene kuće naslonile na tvrđavu. Obišli smo i ruševine crkve Sv. Karla Boromejskog, koje su nedavno obnovljene i ožbukane pa djeluju pomalo nestvarno.

Dodatne informacije o Karlobagu i njegovoj tvrđavi dobili smo od direktora Turističke zajednice općine Karlobag Marijana Vrbana. On nam je rekao da se za ovaj kraj s najčišćim morem nitko nikada nije brinuo. Zato se ljudi u potrazi za poslom i iseljavaju. Broj djece je uvelike smanjen. Sada karlobaška osnovna škola

ima 56 učenika za cijelo područje općine, a iza Drugoga svjetskog rata bilo je na tom području u 16 zaselaka 8 škola, od kojih je, primjerice,

Mihić i odvjetnik Slobodan Budak, koji su taj dio tvrđave dobili u nasljeđe, a vlasnik preostalog, mnogo većeg dijela jest već spomenuti

Ostaci crkve Sv. Karla Boromejskog

samo Prizna imala 120 učenika. Turizam je zbog rata u zastoju, a velik je udarac tranzitnim gostima zadan kada je 1995. ukinut trajekt za otok Pag.

Što se tvrđave tiče ona je potpuno u privatnom vlasništvu i za ulazak u nju Turistička zajednica nema nikakva utjecaja. To je pomalo neobično, ali je karlobaška stvarnost. Vlasnici su manjeg istočnog dijela slikar Sergije

dr. Ljudevit Krmpotić, liječnik iz Hannovera, koji je vlasništvo stekao nasljeđem, kupovinom i raščišćavanjem imovinsko-pravnih odnosa s rodbinom.

Na povratku u Zagreb potražili smo Sergija Mihića, slikara koji se najčešće izražava u mozaiku. Od njega smo uspjeli dobiti neke fotografije i crteže tvrđave. Vlasnik je istočnog dijela tvrđave zvanog Kava. Ime upućuje da

je to možda nekad bio kamenolom, iako je vjerojatnije da su na tom prostoru bile vojničke spavaonice. Na tom su prostoru ostaci raskošnog vrta, a ima i tragova drugih građevina. Htio je nekad prostor urediti u vlastitu umjetničku galeriju, ali za to nije mogao dobiti pristanak ondašnjih vlasti u Gospiću. Iako su ideju o galeriji svi hvalili, te iako u Karlobagu nema ni jedne druge, sada se već od svega umorio i sve je prepustio svom sinu, također Sergiju.

Obitelj Budak bila je vlasnik tog dijela tvrđave još od raspada Vojne krajine. Vrt je kao otmjenu i raskošnu šetnicu uredio djed. Iako je nakon Drugog svjetskog rata tvrđava bila nacionalizirana, sve su vrijeme bili u njezinu posjedu, što je omelo planove da se ti prostori zloupotrebe u neke druge svrhe, za što je, čini se bilo namjera. Nakon uspostave samostalne Hrvatske i sprovedene denacionalizacije cijela je tvrđava vraćena nekadašnjim vlasnicima. Vlasnik uskog dijela između Kave i tzv. Fortice jest Slobodan Budak, poznati zagrebački odvjetnik i Mihićev ujak. Vlasnik je najvećeg dijela tvrđave, nazvane i Fortica (kao i cijelo zdanje) dr. Ljudevit Krmpotić, koji je taj dio dobio nasljeđem od obitelji Miletić čiji je izdanak. Pun planova o obnovi stare tvrđave dr. Krmpotić je od općine otkupio i prostor uz sjeverni zid tvrđave. Valja dodati da postoji još jedan dio tvrđave koji je u vlasništvu općine; smješten je istočno i dostupan je posjetiteljima, a ima i veliku cisternu. Taj se dio naziva Majorov vrt i nekad je bilo planirano da bude parkiralište, što je srećom ipak izbjegnuto.

Od slikara Mihića saznali smo i razlog zašto su svi zidom ograđeni dijelovi karlobaške utvrde čvrsto zatvoreni. Često su se okolni stanovnici znali kamenjem iz tvrđave poslužiti kao građevnim materijalom, pa su iz otmjene šetnice u njegovu vlasništvu nestale, primjerice, brojne mramorne ploče. Kako ni jedan vlasnik

nije u Karlobagu, sasvim je razumljivo da svoje vlasništvo štite zaključavanjem.

kim intervjuom prenesenim i u našem časopisu. On se kao dijete preko ljetnih praznika kod bake i

povijesti i uloge utvrda u ratnim zbivanjima. Čak je baki i djedu obećao da će tvrđavu obnoviti. Kad se 1991. vratio zatekao je tvrđavu u vrlo jadnom stanju, devastiranu od vremena, ali i od neodgovornih ljudi. Vratio se iz Njemačke i uložio dosta novca i napora u planove i pripreme radove za obnovu. U traganju za planovima i crtežima nastala je spomenuta knjiga. U njoj je najveći dio posvećen radovima "prvoga carskog graditelja" Martina Stiera, koji je obradio najveći broj utvrda u južnoj Austriji i Hrvatskoj. Uključeni su i drugi autori kao što su: Giovanni Pieroni, Tobias Kreuztaller, Nicolo Angiellini, Johanes Ledenta i Ivan Lenković. Pošto je postao pravim vlasnikom utvrde pokušao ju je temeljito obnoviti. Imao je i obećanje vlasti da će mu u tome pomagati, međutim to je izostalo.

Naslovna strana knjige o utvrđivanju granica sa slikom karlovačke tvrđave

Na kraju smo nekoliko riječi ostavili za izdavača bibliografskog izdanja knjige o hrvatskim utvrđivanjima dr. Ljudevita Krmpotića, koristeći se uvodom knjige i jednim starim novins-

djede u Bagu igrao šetajući između jakih zidova stare gradine na uzvisini uz more. U neobičnom i čarobnom ambijentu drevnoga kamenog zdanja stvarao je kao dječak vizije

Pripremio: Branko Nadilo